

Адже в толерантному середовищі діти знову навчаються довіряти собі, однокласникам, дорослим.

Список використаних джерел

1. Будник О. *Педагогічний супровід інклюзивної освіти*. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. 220 с.
2. Денисенко Г. М. Педагогічна толерантність в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів. 2018. URL: <https://cutt.ly/xreqTmcv>
3. Колупасва А. А., Таранченко О. М. *Інклюзивна освіта: від основ до практики*. К.: АТОПОЛ, 2016. 152 с.
4. Колупасва А.А., Таранченко О.М., Білозерська О.І. та інші. *Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник*. Київ: А.С.К., 2012. 308 с.
5. Сидорів С. М. Творимо інклюзивне освітнє середовище в початковій школі: *Методичні рекомендації до виконання курсового проєкту «Передовий досвід та авторські методики»*. Івано-Франківськ, 2025. 52 с. URL: <https://cutt.ly/crimBOwz>
6. Годорцева Ю. В. Педагогіка толерантності як технологія навчання англійської мови учнів основної школи. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 100-104.

Маріанна Надрага,
магістрантка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ

У статті досліджено роль дитячої літератури як засобу формування толерантності в умовах інклюзивного навчання Нової української школи. Розглянуто вплив художніх творів на розвиток емпатії та усвідомлення багатоманіття серед учнів із різними освітніми потребами, що сприяє гармонійному соціальному розвитку кожної дитини.

Ключові слова: толерантність, дитяча література, інклюзивне середовище, НУШ, виховання.

Вступ

Толерантність є однією з важливих якостей, необхідних для гармонійного розвитку особистості в нашому суспільстві. Особливо важливим стає виховання цієї риси в умовах інклюзивного середовища, де діти з різними потребами вчать разом. Ефективним інструментом для формування толерантності у школярів виступає дитяча література, яка через

багатогранність своїх сюжетів і образів сприяє розвитку емпатії, поваги до інших і прийняття різноманіття. У контексті Нової української школи (НУШ) дитяча література набуває стратегічного значення не лише для розвитку читацької грамотності, а й для формування морально-етичних цінностей. У рамках інклюзивного навчання літературні твори допомагають учням краще розуміти одне одного, долати упередження та створювати середовище взаємоповаги й підтримки. Дослідження набуває особливої актуальності з огляду на потребу виховання толерантності учнів, профілактики цькування у шкільних колективах, що є ключовим завданням сучасної школи в умовах інклюзивного середовища. З огляду на реформування освітньої системи в Україні, важливим стає пошук ефективних засобів і методів впливу на свідомість дітей. У цьому контексті дитяча література виступає потужним засобом, здатним розвивати емпатію, сприяти розумінню та прийняттю різноманіття, а також створювати комфортне та безпечне середовище для всіх учасників освітнього процесу.

Мета статті – проаналізувати художні твори крізь призму використання їх як засобів розвитку в учнів емпатії, поваги до різноманітності та прийняття інших.

Теоретико-методологічну основу дослідження формують роботи вітчизняних і зарубіжних науковців у сферах педагогіки, психології та літературознавства, які акцентують увагу на ролі дитячої літератури у вихованні толерантності. Зокрема, роботи Х. Сайко та К. Островської, які досліджують основні складові толерантності в умовах інклюзивної школи, зосереджуючись на поведінкових, емоційних, особистісних і когнітивних аспектах [3]. В. Деленко у своїй дисертації аналізує українську дитячу літературу другої половини ХХ – початку ХХІ століття як засіб формування толерантності у дошкільнят та виділяє основні етапи розвитку теорії та практики виховання толерантності через літературу [1]. А праці Н.Заверико та Т. Соловйової, присвячені проблемам виховання толерантності серед учнів

інклюзивних класів, ґрунтуються на даних пілотних досліджень [2]. Ці наукові результати підтверджують дієвість використання дитячої літератури як інструменту виховання толерантності в інклюзивному навчальному середовищі. Це забезпечує підґрунтя для подальшого дослідження та впровадження відповідних методик у НУШ.

Результати дослідження

У процесі формування толерантності в інклюзивному середовищі Нової української школи (НУШ) дитяча література відіграє визначальну роль, адже саме через неї діти пізнають різноманіття світу та суспільства [4]. Вона допомагає розширити світогляд учнів, сприяючи їхньому розумінню відмінностей між людьми, їхніх потреб і унікальностей. Це надзвичайно важливо особливо в умовах інклюзивної освіти, де діти з різними здібностями навчаються разом. Одне з ключових завдань такого процесу полягає у вихованні емпатії та соціальної свідомості. Сучасні дослідження доводять, що через персонажів дитячих книг діти часто асоціюють себе з героями, які стикаються із викликами або труднощами. Наприклад, оповідання про дітей з інвалідністю чи героїв, які потребують особливої уваги, стимулюють розвиток співчуття та емпатії в учнів. Такі книги вчать школярів розуміти емоції інших, враховувати їхній емоційний стан і ситуації, у яких вони опинилися.

Інклюзивне освітнє середовище передбачає створення умов, за яких кожна дитина почувається рівноцінною і важливою частиною спільноти, незалежно від своїх можливостей. Саме літературні твори К. Бабкіної «Шапочка і кит», Л. Ніцой «Дві бабуськи у незвичайній школі, або Скарб у візку», А. Маслюха «Трамвай № N» дають змогу учням осмислити поняття рівності й взаємоповаги. Часто вони торкаються проблем соціальної нерівності, дискримінації та стигматизації, що стимулює дітей замислюватися над цими питаннями та виробляти правильні установки щодо прийняття людей із різними особливостями. Дитяча література також розвиває навички взаємодії між однолітками. Читаючи про персонажів із унікальними

життєвими обставинами, учні навчаються спілкуватися у спільнотах, де панує повага та розуміння. Це сприяє створенню позитивної атмосфери в класах і особливо підтримує дітей із особливими освітніми потребами, для яких соціалізація може бути непростим випробуванням. Використання книг в інклюзивній освіті також відкриває можливості для діалогу між учителями та учнями щодо важливих соціальних тем. Обговорення сюжетів книг допомагає школярам аналізувати прочитане, ділитися власними враженнями й осмислювати підходи до вирішення життєвих ситуацій. Такий підхід розвиває критичне мислення і водночас сприяє формуванню толерантних особистостей.

Отже, використання дитячої літератури для розвитку толерантності в інклюзивному середовищі НУШ має вагоме значення у формуванні морально свідомих громадян. Книги, що акцентують увагу на різноманітності та рівності, допомагають дітям краще зрозуміти навколишній світ.

Висновки

Дитяча література відіграє ключову роль у формуванні толерантності серед учнів в інклюзивному середовищі Нової української школи. Завдяки літературним творам діти навчаються розуміти та приймати різноманіття, розвиваючи такі важливі якості, як емпатія та повага до інших. Через сюжети і персонажів вони отримують можливість усвідомити потреби та проблеми людей, зокрема тих, що мають особливі освітні потреби. Раціональне застосування дитячої літератури в освітньому процесі сприяє створенню сприятливої атмосфери в класі, де всі учасники, незалежно від своїх можливостей, почуваються рівноцінними. Такі твори педагогам слугують інструментом для обговорення важливих соціальних тем, допомагаючи школярам формувати коректні уявлення щодо прийняття інших і їх підтримки.

Список використаних джерел

1. Деленко В. Українська дитяча література як засіб виховання толерантності у дітей дошкільного віку. Автореферат дис. канд.пед. наук. Івано-Франківськ, 2023. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Avtoreferat-2_Delenko_dodruku_vypravlenyy.pdf?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

2. Заверико Н., Соловійова Т. Виховання толерантності у школярів як умова розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. 2018 р. № 29. С. 60 – 66. URL: https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/262/357/1114?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

3. Островська К., Сайко Х. Толерантність до дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі. *Молодий вчений*. 2020. № 1 (1). С. 43 – 47. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tolerantnist.pdf?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

4. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами в освітньому середовищі. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-tolerantnogo-stavlennya-do-ditey-z-osoblivimi-potrebami-v-osvitnomu-seredovischi-437786.html> (дата звернення: 03.03.2025).

Антоніна Пилип'юк,

магістрантка педагогічного факультету

Тетяна Качак,

докторка філологічних наук, професорка,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено проблему формування лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Розкрито сутність поняття «лексична компетентність», окреслено її структурні компоненти. Проаналізовано наукові підходи до організації мовленнєвої діяльності дошкільників.

Ключові слова: лексична компетентність, словник, мовлення, старший дошкільний вік, мовленнєва діяльність, педагогічні умови.

Вступ

У сучасному суспільстві, яке характеризується високим рівнем інформаційного навантаження та комунікативної взаємодії, особливої значущості набуває проблема мовленнєвого розвитку дитини. Одним із ключових компонентів мовленнєвої компетентності є лексична компетентність, що формує основу для ефективної комунікації та пізнання світу. Особливо актуальним постає формування лексичної компетентності саме в період старшого дошкільного віку, коли відбувається інтенсивний розвиток мовлення, словникового запасу, здатності до словотворення, осмислення мовних одиниць. Чимало дослідників присвячували свої наукові